

pro mě stal uvěřitelnější. Takto na mě působily autorčiny závěry do jisté míry černobíle.

Knihy „Z ulice do bytu“ - respektive její druhá část - může být velmi přínosná pro začínající sociální pracovníky orientované na práci s osobami bez domova. Kromě přehledu o tom, jak jednotlivé sociální služby určené pro tuto cílovou skupinu fungují při kontaktu s jejich uživateli v praxi, v ní mohou najít také mnoho podnětů, které jim pomou-

hou s vhodným nastavením profesního vzta- hu s jejich klienty. Hlavní přínos knihy však spatřuji v její schopnosti podnítit mezi čtenáři z řad odborné veřejnosti víru, že úspěšná reintegrace osob bez domova je možná, a touhu se na tomto procesu aktivně podílet.

(K tématu návratu lidí bez domova do bydlení srov. v tomto čísle časopisu článek Libora Prudkého na str. 31–36.)

Mgr. Petr Holpuch

(petr.holpuch@vupsv.cz) je výzkumným pracovníkem Výzkumného ústavu práce a sociálních věcí (Research Institute for Labour and Social Affairs), Dělnická 213/12, Praha 7, 170 00, Česká republika. Zaměřuje se na realizaci kvalitativních i kvantitativních výzkumů v oblasti bezdomovectví a rizikového chování dětí a mladistvých.

Informační servis čtenářům

Připomínka 50. výročí činnosti inspekce práce v ČR a 65. výročí Výzkumného ústavu bezpečnosti práce

Dne 17. září 2019 se v Hlavním sále Valdštejnského paláce Senátu Parlamentu ČR pod záštitou Ministerstva práce a sociálních věcí konala zdařilá Mezinárodní konference u příležitosti 50. výročí činnosti inspekce práce v ČR a 65. výročí Výzkumného ústavu bezpečnosti práce. Otiskujeme redakčně upravený výběr z projevů ředitelů obou zmíněných institucí. Výpustky označujeme symbolem (...).

K 50. výročí činnosti inspekce práce v ČR

(...)

Při pohledu do dávné minulosti odhalíme, že v našich zemích jsou již od 13. století otázky bezpečnosti práce předmětem významného státnického zájmu. Na rozhraní 13. a 14. století, za panování krále Václava II., vznikl zvláštní horní zákon pro Kutnou Horu, který - viděno pohledem dneška - obsahoval i některá základní ustanovení pracovního práva a také základní pravidla pro bezpečnost práce v dolech. Jednalo se například o větrání, odvodňování, osvětlení štol a další technické náležitosti důlního podzemního pracoviště. Zákon byl na svou dobu velmi pokrokový a ojedinělý, byl brzy přeložen do mnoha jazyků a využíván v mnoha jiných zemích. (...)

Opustíme-li období středověku, pak další významné právní úpravy problematiky bezpečnosti práce se vážou na rozvoj průmyslové výroby v první polovině 19. století. (...)

V tomto období se začaly ve větší míře využívat parní kotle. Jejich časté výbuchy, spojené s materiálními škodami, zraněními a ztrátami na životech osob, vedly k vydání prvních odborných předpisů, které tehdejší provozovatelům navrhovaly zajišťovat jejich pravidelné zkoušení. Návazně, v roce 1871, zákonem č. 112 říšského zákoníku vznikla funkce prvního státního úředníka, který měl za úkol provádět státní odborný dozor nad bezpečností technických zařízení. (...)

Následující období je poměrně bohaté na řadu zákonných ustanovení týkajících se bezpečnosti práce. Jednalo se například o zřízení státních živnostenských inspektorů v roce 1883, u nichž významnou součástí působnosti byla problematika bezpečnosti práce, nebo o zavedení úrazového pojištění v roce 1888 a s tím spojené klasifikace firem do bezpečnostních tříd.

Po vzniku samostatného Československa byly rakouské živnostenské a bezpečnostní předpisy plně převzaty a tzv. živnostenská

inspekce podléhala ministerstvu sociální péče. Tak tomu zůstalo až do roku 1952.

Skutečnost, že živnostenská inspekce svým dozorem nepokrývala všechny podniky a že se v Československu začal klást větší důraz na sociální aspekty práce, vedla k tomu, že byl v roce 1921 vypracován návrh zákona o inspekcí práce. Ten rozšiřoval působnost této inspekce na všechny námezdně pracující, bez ohledu na velikost a druh podniků a oboru jejich podnikání. Tímto, bohužel nakonec nerealizovaným zákonem, předběhlo tehdejší Československo v oblasti bezpečnosti práce ostatní svět o mnoho let. Mimočodem Mezinárodní organizace práce přijala úmluvu č. 81 o inspekcí práce v průmyslu a obchodu až v roce 1947.

Po druhé světové válce se vývoj v oblasti bezpečnosti práce začal ubírat směrem, který byl výrazně ovlivněn změnou politické situace – nástupem socialismu. Rokem 1952 byl původní živnostenský dozor nahrazen dozorem nad bezpečností práce. Ten prováděla tehdejší jednotná odborová organizace. Technický dozor nad hornictvím, letectvím a nad technickými zařízeními vykonávala jednotlivá odborová ministerstva. Nebyl vůbec řešen dozor nad bezpečností v zemědělství, který byl až následně svěřen orgánům tehdejší samosprávy – krajským národním výborům.

V roce 1952 vznikl rovněž Ústav technického dozoru při ministerstvu paliv a energetiky se zaměřením na bezpečnost parních kotlů, tlakových nádob, silnoprůdých elektrických zařízení a později také plynových zařízení. Ve vládním nařízení zřizujícím Ústav technického dozoru byl (poprvé v právních předpisech) použit termín „vyhrazené technické zařízení“, tj. technické zařízení způsobící ohrožit bezpečnost lidského života a zdraví, majetku a jiných hospodářských hodnot.

Toto poválečné období bylo provázáno silným tlakem Mezinárodní organizace práce na socialistické Československo, které jako zakládající člen Mezinárodní organizace práce neratifikovalo úmluvu č. 81 z roku 1947 o inspekcí práce v průmyslu a obchodu s tím, aby vytvořilo podmínky pro činnost takovéto inspekce podle článku č. 6 této úmluvy. Tyto okolnosti a velká roztržitost bezpečnostních předpisů vedly k tomu, že v letech 1964 až 1966 došlo k zásadní revizi fungování celé soustavy dozoru nad bezpečností práce. V roce 1968 revize vyústila v přijetí zákona č. 174 o státním odborném dozoru nad bezpečností práce (účinnosti nabyl 1. ledna 1969). Tímto zákonem tehdejšího Národního shromáždění byly mimo jiné zřízeny Český a Slovenský úřad bezpečnosti práce a inspektoráty bezpečnosti práce v tehdejších krajských městech. Ano, to je ten milník, proč si dnes připomínáme 50. výročí činnosti inspekce práce v ČR.

Jak my, tak i naši slovenští kolegové se považujeme za integrální součást systému, který roce 1969 vznikl. Přestože byl zákon č. 174 koncipován v době a v politickém režimu, který v základech hodnotíme kriticky, je v případě tohoto zákona namísto ocenit jeho oprávněnost, promyšlenost, odbornost a koncepcnost, kterou máme dodnes možnost rozvíjet. (...) Dnes jsme úřadem s jiným označením, se značně širší působností, s transformovaným postavením, ale principiálně se stále jedná o systém inspekce práce založený v roce 1969.

Zákon č. 174/1968 však v České republice na rozdíl od Slovenska není minulostí, ale žhavou současností, neboť v Poslanecké sněmovně je teprve nyní projednáván jeho nástupce - nový zákon, na jehož přípravě se podílela i inspekce práce. (...)

Přesuňme se nyní časem do roku 2005. Tehdy došlo k přelomové organizační a obsahové změně v činnosti inspekce

práce. Jednak byly tehdejší ČÚBP a IBP transformovány na SÚIP a OIP a současně se významným způsobem rozšířila kontrolní působnost, a to o ochranu pracovních vztahů zaměstnanců. Změny byly doprovázeny zvýšením počtu inspektorů o kolegyně a kolegy z Úřadu práce, který do té doby tyto kontroly zajišťoval. Důležitou součástí těchto změn byla i transformace tzv. dozoru nad bezpečností práce na kontrolu nad dodržováním právních předpisů ze strany zaměstnavatelů.

Snaha koncentrovat kontrolní činnost resortu MPSV pokud možno pod jedinou kontrolní institucí vedla v roce 2011 k dalšímu rozšíření kontrolní působnosti orgánů inspekce práce o oblast zaměstnanosti - například kontroly zaměřené na odhalování nelegálního zaměstnávání nebo kontroly povinného plnění zaměstnávání osob se zdravotním postižením.

Samozřejmě je dnes inspekce práce svým fungováním jinou institucí než v roce 1969. Její poslání - naplnit veřejné zadání a očekávání, které je s činností inspekce spojováno - však zůstává shodné. V oblasti bezpečnosti práce jde primárně prostřednictvím kontrolní činnosti kultivovat pracoviště zaměstnanců tak, aby byla bezpečná a skýtala záruku každodenního návratu zdravých zaměstnanců domů ke svým blízkým. Současně je naším poslá-

ním podpora úsilí zaměstnavatelů vytvářet bezpečné a pro život a zdraví neohrožující pracovní prostředí. K tomu mimo jiné napomáhá tzv. Bezpečný podnik, program realizovaný SÚIP pod záštitou Ministerstva práce a sociálních věcí.

Mám za to, že je u této příležitosti namístě připomenout následující skutečnosti:

- národohospodářské ztráty vzniklé pracovními úrazy jsou v rozsahu několika miliard korun ročně,
- denně chybí na pracovištích v ČR z důvodu pracovního úrazu cca 15 000 osob
- pracující jednoho okresního města,
- při závažných pracovních úrazech se již často zaměstnanci nevracejí na svá původní pracoviště, což přirozeně vede k negativním dopadům do ekonomiky zaměstnavatele, ale i postiženého zaměstnance.

Ačkoliv je základní posláním inspekce práce spojeno s kontrolní činností a prosazováním spojeným s dodržováním právních předpisů (tedy sankce), chci Vám zde s plnou vážností sdělit, že se hlásíme k partnerství s těmi, kteří zastupují zájmy zaměstnanců, tj. odborovými svazy a organizacemi, tak i s těmi, kteří zastupují zaměstnavatele, a v neposlední řadě i s širokou odbornou veřejností zabývající se bezpečností práce.

Pracovní podmínky zaměstnanců se od roku 1969 nepochybně překotně změnily,

stejně jako se změnila činnost inspekce práce. Mimo jiné je to možné pozorovat na něčem velmi charakteristickém, co jsme před lety vůbec neznali. Mám na mysli širokou spolupráci inspekci práce v Evropské unii, především s našimi nejbližšími sousedy, vyvolanou mimo jiné rozsáhlou legální pracovní migrací na společném evropském trhu práce, která nastoluje stále nová témata.

Věřím tomu, že stejně jako se inspekce práce dokázala vyrovnat se změnou svého postavení v roce 1969 a dokázala absorbovat celou řadu změn, které nastaly od roku 1990, tak i do budoucna dokáže díky svému lidskému kapitálu, odbornosti a v neposlední řadě díky podpoře MPSV a vás všech, se kterými úspěšně spolupracujeme, vyrovnat se se všemi podobnými výzvami. (...)

Mgr. Ing. Rudolf Hahn, generální inspektor Státního úřadu inspekce práce ČR

K 65. výročí Výzkumného ústavu bezpečnosti práce

(...)

Výzkumný ústav bezpečnosti práce letos slaví významné jubileum 65. let od svého vzniku. V této souvislosti je nutné ještě připomenout letošní významné 50. výročí zavedení jednotného státního dozoru nad bezpečností práce v tehdejší Československu, což zajišťuje Státní úřad inspekce práce. Státní úřad inspekce práce spolu s jednotlivými oblastními inspektoráty práce byl, je a bude logicky nejbližším partnerem naší instituce. V současné době také dochází k rozšiřování vzájemné spolupráce obou subjektů, které spadají pod resort Ministerstva práce a sociálních věcí.

Pokud se zastavíme u historie naší instituce, tak základ její existence vede už k roku 1935, a to v rámci Masarykovy akademie práce. V roce 1954 byla tedy naše instituce ustanovena pod názvem Výzkumný ústav bezpečnosti práce a od roku 2007 je veřejnou výzkumnou institucí, kterou zřizuje Ministerstvo práce a sociálních věcí.

Naší hlavní činností je výzkum v oblasti bezpečnosti a ochrany zdraví při práci (BOZP), pracovního prostředí a podmínek, jakož i prevence závažných havárií. ÚVPB plní úkoly vyplývající z úmluv Mezinárodní organizace práce (zejména z Úmluvy č. 155/1981 ILO), z platných právních předpisů v oblasti BOZP, z požadavků Rady Evrop-

ské unie a Evropské komise, Evropské agentury pro bezpečnost a ochranu zdraví při práci, Eurostatu a prioritně z potřeb našeho zřizovatele, pro kterého jsme hlavní servisní a odbornou podporou v dané problematice.

Po několika náročných letech, kdy se v podstatě rozhodovalo o samotné další existenci naší instituce, jsme se v návaznosti na zvyšující se podporu ze strany Ministerstva práce a sociálních věcí a celkovou změnu systému financování výzkumu, vývoje a financování podle nové Metodiky hodnocení výzkumných organizací a hodnocení programů účelové podpory výzkumu, vývoje a inovací (Metodika 17+) dostali do stabilizované situace, která nám umožňuje další smysluplný rozvoj ve smyslu schválené Dlouhodobé koncepce rozvoje naší výzkumné organizace na období 2018–2022. V této souvislosti jsme také personálně posílili, spolupracujeme s celou řadou důležitých domácích a zahraničních odborníků. Současně klademe velký důraz na vytváření podmínek pro další rozvoj našich zaměstnanců.

Na závěr je potřeba poděkovat právě prioritně odpovědným zástupcům Ministerstva práce a sociálních věcí za dosavadní podporu a skvělou vzájemnou spolupráci. Hledáme nová důležitá aktuální témata, na které je nutné reagovat, podporovat úroveň bezpečnosti a ochrany zdraví při práci

v České republice, zlepšovat kvalitu pracovního života všem zaměstnancům a dát potřebný základ pro vytváření neohrožujících a stimulujících pracovních podmínek pro všechny. Zde musíme opětovně vyzvednout provázanost a bližší kooperaci se Státním úřadem inspekce práce, resp. jednotlivými oblastními inspektoráty práce. Z dalších důležitých partnerů zmíníme určitě Státní zdravotní ústav, dále pak Ústav státu a práva AV ČR, v. v. i., Fakultu bezpečnostního inženýrství VŠB-TUO, Právnickou fakultu UK v Praze, Fakultu bezpečnostního inženýrství Žilinské univerzity v Žilině a také odborné zástupce v oblasti BOZP jiných resortů. Neméně důležitou roli pro naši činnost mají subjekty z firemní praxe, protože bez nich se naše výstupy nemohou logicky mít kvalitní úroveň. I jim patří velké díky za dosavadní podporu a spolupráci.

PhDr. David Michalík, Ph.D., ředitel Výzkumného ústavu bezpečnosti práce ČR